

Ορφανοτροφείο της Πριγκήπου (1903-2016)

Επέτειος 113 ετών από την πρώτη λειτουργία του ως ευαγούς καθιδρύματος του Οικουμενικού Πατριαρχείου και της Ομογενειακής Ρωμιοσύνης

Επετειακό το σωτήριο έτος 2016 καθώς συμπληρώνονται 113 συναπτά έτη από την πρώτη λειτουργία του λεγομένου τότε «Εθνικού Ορφανοτροφείου» ως ευαγούς καθιδρύματος του Οικουμενικού Πατριαρχείου στο περίφημο ξύλινο κτίριο της Πριγκήπου, που είναι το μεγαλύτερο ξυλοκατασκευασμένο οικοδόμημα της Ευρώπης. Οι ιστορικές σελίδες γυρίζουν 113 έτη και ανασταίνουν μνήμες και οραματισμούς, δοκιμασίες και δάκρυα, φωνούλες και χαμόγελα ορφανών ρωμιόπουλων που έζησαν τα δύσκολα παιδικά χρόνια της ζωής τους στον παραδεισένιο αυτό λόφο της Πριγκήπου και στη συνέχεια πέταξαν ως «ελεύθερα πουλιά» σε όλη την Οικουμένη. Μέχρι λοιπόν και το έτος 1902 το ευαγές «Εθνικόν Ορφανοτροφείον» περιλαμβάνετο στο συγκρότημα των λεγομένων «Εθνικών Φιλανθρωπικών Καταστημάτων», τα οποία εκτείνοντο στην περιοχή του Επταπυργίου της Κωνσταντινουπόλεως. Το καθίδρυμα τούτο, κατά το έτος 1902, κατέστη τελείως αυτοτελές όταν μετεγκατεστάθη στο μεγαλοπρεπές τούτο κτίριο της Πριγκήπου.

Πρώτος ιδρυτής του Εθνικού Ορφανοτροφείου στο Επταπύργιο υπήρξε ο αοίδιμος Οικουμενικός Πατριάρχης Γερμανός ο Δ΄ (1842-1845, 1852-1853), ο οποίος με ενέργειές του κατά το έτος 1853 συνεπλήρωσε την όλη οικοδομή του Ορφανοτροφείου ως διώροφου κτιρίου, αλλά ο καταστροφικός σεισμός του 1894 προκάλεσε την κατάρρευση του άνω ορόφου και εξ αυτού του γεγονότος η τότε Εφορεία απεφάσισε την μετεγκατάσταση του Εθνικού Ορφανοτροφείου στο κτίριο που μέχρι της στιγμής εκείνης εστεγάζετο το Εθνικό Γηροκομείο, το οποίο μετεφέρθη λόγω του σεισμού στην περιοχή της Ζωοδόχου Πηγής Βαλουκλή, όπου ευρίσκεται μέχρι και σήμερα.

Ο Μέγας Ευεργέτης των Εθνικών Φιλανθρωπικών Καταστημάτων αοίδιμος Ανδρέας Συγγρός υπεσχέθη την ανέγερση νέου, σύγχρονου κτιρίου για την στέγαση του Εθνικού Ορφανοτροφείου σε οικόπεδο «επιλεγόμενον των Ψύλλων» στην περιοχή και πάλι του Επταπυργίου. Ο θάνατος όμως του μεγάλου ανδρός ανέτρεψε τον σχεδιασμό του, αλλά στη διαθήκη του εκληροδότησε στο Εθνικό Ορφανοτροφείο 15.000 χρυσές οθωμανικές λίρες υπό τον κυριότερο όρο: «όπως το νέον Ορφανοτροφείον μεταφερθή μακράν του εθνικού νοσοκομείου, διότι εθεώρει την ανίδρυσίν του εν Επταπυργίω ως επιβλαβή δια τους ορφανούς μας υπό πάσαν έποψιν, συνάμα δε δια του μέτρου τούτου υπεδείκνυεν ότι καλόν θα ήτο διά το μέλλον να αρχίση συστηματικώτερα εργασία, έχουσα ως βάσιν την αποκέντρωσιν».

Το όνειρο πραγματοποιήθηκε τελικώς όταν ανήλθε για δεύτερη φορά στον Οικουμενικό Θρόνο ο μεγαλόπνοος και μεγαλουργός Πατριάρχης Ιωακείμ ο Γ΄(1878-1884, 1901-1912), ο οποίος αγόρασε αναγνωρισμένους νόμιμους τίτλους ιδιοκτησίας και επ' ονόματι του Οικουμενικού Πατριαρχείου το μεγαλοπρεπές ξύλινο κτίριο που ευρίσκετο και δέσποζε στον λόφο της Πριγκήπου όπου το πάλαι υπήρχε η Ιερά Μονή του Σωτήρος Χριστού.

Το αριστουργηματικό αυτό ξύλινο οικοδόμημα- το μεγαλύτερο στο είδος του σε όλη την Ευρώπη – είχε ανεγείρει αρχικώς Ευρωπαϊκή Εταιρεία για να λειτουργήσει ως ξενοδοχείο αλλά επειδή απέτυχε στις δραστηριότητές της, το οικοδομικό συγκρότημα παρέμενε αχρησιμοποίητο και όταν ανελήφθη σχετική πρωτοβουλία να λειτουργήσει ως καζίνο, αντέδρασε και απαγόρευσε την υλοποίηση του συγκεκριμένου σχεδιασμού αυτός ο ίδιος ο Σουλτάνος Αβδούλ Χαμίτ.

Για την πραγματοποίηση της μεγάλης αυτής εθνικής ευεργεσίας προσήλθε ως αρωγός η σύζυγος του αοιδίμου μεγάλου εθνικού ευεργέτη Γεωργίου Ζαρίφη, η Ελένη, η οποία ανέλαβε με εξ ολοκλήρου δικές της δαπάνες την αγορά και μετασκευή του οικοδομήματος σε Ορφανοτροφείο εξασφαλίζοντας συνάμα και όλες τις προϋποθέσεις για την αντιμετώπιση του κινδύνου των πυρκαγιών με την κατασκευή πύργου όπου υπήρχε μαρμαρίνη κλίμακα διαφυγής των οικοτρόφων.

Την 21^η Μαΐου 1903, ημέρα της ονομαστικής εορτής της μεγάλης ευεργέτιδος του Εθνικού Ορφανοτροφείου, έγιναν τα εγκαίνια του νέου αυτού ευαγούς φιλανθρωπικού καταστήματος στην Πρίγκηπο υπό του αοιδίμου Οικουμενικού Πατριάρχου Ιωακείμ Γ΄(1912).

Η λειτουργία του νέου Ορφανοτροφείου συνδέθηκε με την σύσταση και εφαρμογή νέου εσωτερικού λειτουργικού Οργανισμού. Προϊστατο του ευαγούς αυτού φιλανθρωπικού καταστήματος επταμελής εφορεία, ενώ η «Κοσμητεία» που απετελείτο από ευγενείς δεσποινίδες είχε ως στόχο την εσωτερική καθαριότητα και τάξη.

Ως κύριος σκοπός του Ορφανοτροφείου «...καθωρίσθη η εν Χριστιανική και εθνοπρεπή διαίτη ανατροφή, παρεχομένη εις τους ορφανούς, εν τε τω καταστήματι δια τους εν αυτώ σπουδάζοντας και εκτός αυτού δια τους παρά εργοστασιάρχαις και άλλους βιομηχάνους ή επαγγελματίαις εργαζομένους τροφίμους αυτού».

Η εκπαίδευση των ορφανών παιδων ήταν εξαετής και πέραν της εγκυκλίου παιδείας περιελάμβανε και πρακτικά μαθήματα για τις τεχνικές και επαγγελματικές ανάγκες των σπουδών των παιδων. Οι ειδικότητες τις οποίες επέλεγαν οι παίδες ήταν της ραπτικής, της υποδηματοποιίας, της λεπτουργικής και επιπλοποιίας καθώς και της σιδηρουργικής. Η δε διδασκαλία της μουσικής άρχιζε από το πρώτο έτος προς όλα τα ορφανά ως ιδιαίτερο μορφωτικό μάθημα. Από το τέταρτο έτος η επαγγελματική

εκπαίδευσης ήταν υποχρεωτική για όλους ανεξαιρέτως τους τροφίμους του καταστήματος. Η τελειοποίηση της επαγγελματικής εκπαιδευσεώς τους απαιτούσε την συνέχιση της διδασκαλίας και της εξασκήσεως, η οποία εξακολουθούσε επί δύο ή και τρία έτη μετά την εξαετή εκπαίδευσή τους πλησίον εργοστασιαρχών, βιομηχάνων και τεχνιτών.

Όταν οι τρόφιμοι συμπλήρωναν την εν γένει εκπαίδευσή τους στα γράμματα και τις τέχνες υπεβάλλοντο σε εξέταση ενώπιον ειδικής εξεταστικής επιτροπής απαρτιζομένης από αρμόδιους βιομηχάνους και τεχνίτες, οπότε ελάμβανον ενδεικτικό απολυτήριο που πιστοποιούσε την ικανότητά τους να εξασκήσουν την συγκεκριμένη τέχνη και ήταν υπογεγραμμένο από την Εφορεία και τον Διευθυντή του Ορφανοτροφείου.

Όσον αφορά το νομικό ιδιοκτησιακό καθεστώς του Ορφανοτροφείου της Πριγκήπου, το οποίο απετέλεσε το «Μήλον της έριδος» εκ μέρους του τουρκικού κράτους, αν και αυτό το φιλανθρωπικό ίδρυμα από το 1902 ανήκει στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, οπότε και το αγόρασε μαζί με το περίξ οικόπεδο. Τότε εξεδόθη και το υπ'αρίθμ. 2665 φερμάνι του Σουλτάνου Αβδούλ Χαμίτ, το οποίο επεκύρωσε την αγορά και αναγνώριζε τον νόμιμο τίτλο ιδιοκτησίας επ' ονόματι του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Τούτο πιστοποιείται και εκ του γεγονότος ότι το συγκεκριμένο ακίνητο υπήρχε επ' ονόματι του Πατριαρχείου εγγεγραμμένο στο κτηματολόγιο επί Οθωμανικής αυτοκρατορίας καθώς και μετέπειτα, στην κεμαλική Τουρκία. Ο τίτλος ιδιοκτησίας επ' ονόματι του Πατριαρχείου εδόθη το έτος 1929 υπό το καθεστώς των κτηματολογικών ρυθμίσεων στην Τουρκική δημοκρατία. Η ιδιοκτησία αυτή του Πατριαρχείου ανεγνωρίσθη και πάλι υπό του Τουρκικού κράτους κατά την κατάρτιση του νέου κτηματολογίου στην περίοδο 1935-1936. Νέος τίτλος ιδιοκτησίας συνετάγη το έτος 1992 και παρεδόθη στο Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Σύμφωνα με έναν νόμο περί βακουφίων του 1935, η τουρκική διοίκηση αρχικώς κήρυξε έκπτωτη την ρωμαίικη διοίκηση του βακουφίου του Ορφανοτροφείου και τοποθέτησε δικούς της ανθρώπους, οι οποίοι επικαλούμενοι τον νόμο του 1935 και δήθεν στο όραμα του ρωμαίικου βακουφίου του Ορφανοτροφείου εστράφησαν κατά του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Το δε κτίριο και το οικόπεδο είχε μισθωθεί σε επιχειρηματικό όμιλο με αντάλλαγμα την αναπαλαίωση και τη μετατροπή του σε ξενοδοχειακό συγκρότημα. Όλα αυτά ανεστάλησαν την 8^η Φεβρουαρίου του 1996, με εντολή του Υπουργείου Πολιτισμού.

Στη συνέχεια, η Γενική Διεύθυνση Βακουφίων διέταξε την κατάταξη του όλου ακινήτου στην κατηγορία των «κατελημμένων βακουφίων». Παράλληλα ήγειρε αγωγή στο Πρωτοδικείο των Πριγκηποννήσων, ζητώντας την ακύρωση του τίτλου ιδιοκτησίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Η υπόθεση κατέληξε στο Ανώτατο Δικαστήριο, το οποίο κατά το έτος 2004 εξέδωσε απόφαση σύμφωνα με την οποία δικαιώνονταν οι αυθαιρεσίες της Γενικής Διευθύνσεως Βακουφίων. Στην όλη μεθόδευση του Τουρκικού κράτους αντέδρασε το Οικουμενικό Πατριαρχείο διεκδικώντας νομίμως το Ορφανοτροφείο. Έτσι για πρώτη φορά στα χρονικά, ο Οικουμενικός Πατριάρχης

Βαρθολομαίος Α΄(1991) στις 19 Απριλίου του 2005 υπέγραψε και κατέθεσε ο ίδιος το αρχικό δικόγραφο της προσφυγής προς το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το οποίο δικαίωσε το Οικουμενικό Πατριαρχείο με την έκδοση αποφάσεως, η οποία έκαμε δεκτή την προσφυγή του Πατριάρχου αναγνωρίζοντας εν συνεχεία στο Πατριαρχείο τον μόνο και νόμιμο ιδιοκτήτη του Ορφανοτροφείου της Πριγκήπου. Στις 15 Αυγούστου 2009 ο Τούρκος Πρωθυπουργός Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν επισκέφθη μαζί με τον Οικουμενικό Πατριάρχη το ιστορικό κτίριο του Ορφανοτροφείου της Πριγκήπου και τον Νοέμβριο του 2010 το Τουρκικό κράτος παρέδωσε στο Οικουμενικό Πατριαρχείο τους τίτλους ιδιοκτησίας του Ορφανοτροφείου της Πριγκήπου.

Συμπληρώθηκαν 113 συναπτά έτη (1903-2016) από της πρώτης λειτουργίας του πάλαι ποτέ λεγομένου «Εθνικού Ορφανοτροφείου» της Πριγκήπου, το οποίο ανιστά εκ της ιστορικής λήθης ο φιλόμουσος Πατριαρχικός Μητροπολίτης Πέργης κ. Ευάγγελος (Γαλάνης) με ένα μοναδικό «μουσοστεφές» κείμενό του που συνέγραψε για την συμπλήρωση των 100 ετών (1903-2003) από της ιδρύσεως και λειτουργίας του Ορφανοτροφείου. Το κείμενο αυτό, υπό τον τίτλο: «Στο πνεύμα των Επετείων. Ορφανοτροφείο Πριγκήπου, 100. (1903-2003), το οποίο ο Άγιος Πέργης δημοσίευσε στο ενήδονο από τα μύρα της πολιτικής Ρωμιοσύνης πόνημά του: «Εκ Φαναρίου Γ΄» (Αθήνα 2006), γράφει μεταξύ άλλων:

Μέσα στη σφαίρα αυτή το καθετί λειτουργείται στο στασίδι του. Λειτουργούνται οι αιώνες, σαν πνεύμα της Ορθόδοξης Ρωμιοσύνης. Ντυμένο με το ένδυμα του θάμβους. Στολισμένο με χρώματα ανθρωπισμού. Όπως τα κατέγραψε η Ιστορία. Και τώρα μας τα θυμίζουν σα γιορτή οι επέτειοι. Πιασμένες από το χέρι του τραγουδιστή τους. Με τη φλόγα στη σύζευξη των αιώνων την αρμονική, αρχόντων και αρχομένων. Την πρότυπη κοινωνική αποστολή τους. Με υπέρβαση φυλετικών και εθνολογικών διακρίσεων. Και ζεσταμένες με την πίστη στο Θεό και το δαιμόνιο του Γένους για δημιουργία.

Μέσα από τέτοιες εισπνοές έζησαν ως τώρα ναοί, τεμένη μουσών, νοσοκομεία, Ορφανοτροφεία... Οδεύσωμεν δη έως Πριγκήπου της Προποντίδος!

Σε Λεύκωμα για τα Πριγκηπόννησα, ένα σπασμένο πιάνο καλύπτει μια ολόκληρη σελίδα. Μια σκελετωμένη αρμονία, μέσα σε μια αίθουσα ερειπωμένη. Το πιάνο μόλις και κρατιέται. Έχουν φτερουγίσει από μέσα του οι νότες από την ομορφιά της ζωής. Από το ρυθμό της νιότης. Κι από τα σπασμένα πλήκτρα του, λες και βγαίνει σπαραγγμός. Το είδα σα μια σκιαγραφία μιας αλήθειας. Μιας πραγματικότητας. Του Ορφανοτροφείου μας στην Πρίγκηπο. Και της εκατοστής δακρύβρεχτης επετείου του (1903-2003).

Κομίζω τα λόγια μου «εξ απόπτου και μετώρου τόπου» όταν μιλώ για το Ορφανοτροφείο μας. Από λόφο καλούμενο «του Χριστού». Σα να λέμε της ζωής, του φωτός και της αλήθειας. Συνεπώς και της φιλανθρωπίας. Όπου και το Ορφανοτροφείο μας στην Πρίγκηπο. Με απύσα όμως την οριζόντια κοσμική του διάσταση. Μόνο σαν αχνίζοντα ακόμα ίχνη. Αυτά που μαρτυρούν και τους συγχρόνους καιρούς της

παρουσίας του. Όπως και ο πικρός αντίλαλος του πιάνου. Κι όπως η σιωπή, από το σωπασμένο αυτό τραγούδι του Πριγκηποννήσου. Της «έξω της θέας τούδε του άστεως» Πριγκηπικής βουνοκορφής. Με την κράζουσα μοιρολογία από το πονεμένο αυτό ανάκτορο της ασυλίας.

Δεν είναι μόνο το συναξάρι της Εκκλησίας στην Πόλη που έχει ξεχειλίσει από μαρτυρία πίστεως. Είναι και ο κώδικας της αγαθοεργίας. Με μύστες, προγονικά αναστήματα του λαού μας. Της πολιτισμικής εκφαντορίας του. Συντελεστές πάντοτε στην πρόοδο της χώρας. Την προκοπή και την προβολή της προς τα έξω. Τέτοιου είδους μνημολόγια ζωντανεύουν ειδικά σε ώρες επετειακής αναφοράς τους. «Ως τη ημετέρα ιστορία αρμόδια». Σα άγιοι ή μάρτυρες, οι «καλώς αθλήσαντες και στεφανωθέντες» μας φωτίζουν. Σαν απλοί θνητοί, μας εμπυχώνουν. Συνεχώς προσομιλούν μαζί μας. Όπως και το προβαλλόμενο έργο τους. Η προσφορά τους, η δημιουργία τους. Όλα «υψούνται εν άσμασι» μπροστά μας. Κι εμείς μπροστά τους όπως το θέλει και ο ποιητής: «ποτέ από το χρέος μη κινούντες».

Ζούμε μέσα σε «μαρτυριακή λειτουργία της συνείδησης. Ζούμε «προνομιακά» το αδυσώπητο ξετύλιγμα των νυν καιρών. Και γράφουμε το συναξάρι που θα μείνει στην ιστορία σαν ύμνος ηρωικός των «πάλαι ποτέ». Σαν ένας σταυρός, με χρυσίζον επάνω του το γνωστό απόφθεγμα: «Το φυλάξει χαλεπώτερον, εστί του κτήσασθαι».

Αξεπέραστη Ρωμηοσύνη! Στρατιά αναρίθμητη γόνων σε παρέλαση τιμής. Με τους ήχους των επετείων της. Βγαλμένους από τα πλήκτρα της αλήθειας. Κι από ετοιμόρροπους κορμούς ιδρυμάτων. Από θρηνούντα επιτύμβια ανάγλυφα. Κι από έννοιες του πάθους. Όλα σε ρυθμό ευγενικής εγκαρτέρησης. Σαν ένα ρευστό παραμύθι. Όπως το συνόψισε σε στίχο του και το πριγκηπιανό παιδάκι: «όλα τα ορφανά και τα κατατρεγμένα, τα μάζευε στην αγκαλιά σαν Παναγιά Παρθένα». Τα μάζευε το «Ορφανοτροφείο»!

Λέξη με έννοια εξειδικευμένη. Και στη θεολογία και στη φιλανθρωπία. Με αποστολή που στεφανώνει τον ανθρωπισμό. Που προσεγγίζει τη σφαίρα του Ιερού. Συναντάται με το πνεύμα το λειτουργικό. Κι αποβαίνει το κατεστημένο της κάθε θρησκείας όπως κι ένας αντίλαλος που λέγει:

«Όποιος δεν εχαΐδεύτηκε σε μητρική αγκάλη
κι ετράνεψε πανόρφανος χωρίς μια προστασία
αυτός μπορεί καλλίτερα να νιώσει μέσα του την ορφάνια».

Βλέπω τη ρυτιδιασμένη όψη σου, Πριγκηπιανό Τροφείο. Μας έχεις γίνει σα ρευστό παραμύθι. Μήπως απ' τα γεράματα; Μήπως απ' την ορφάνεια σου; Γεννήτρα σου, κι άλλων, κι άλλων, η Ρωμιοσύνη, που μας λέει: «Κοίταξέ τα κι εσύ».